

*Risalə. Araşdırmalar toplusu. 11.2015*

---

**AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI  
NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA  
MİLLİ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI MUZEYİ**

---

---

**R İ S A L Ə**  
*Araşdırmalar toplusu*  
**№ 11**

**Bakı – “Elm və Təhsil” – 2015**

***Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası  
Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi  
Elmi Şurasının 16 sentyabr 2015-ci il (protokol №7)  
qərarı ilə nəşr edilir***

**Redaktor:** AMEA-nın həqiqi üzvü,  
filologiya elmləri doktoru,  
professor  
**Rafael HÜSEYNOV**

**Redaksiya heyəti:**

**Kamil Allahyarov, filologiya elmləri doktoru, professor**  
**Xatirə Bəşirli, filologiya elmləri doktoru**  
**Şəfəq Əlibəyli, filologiya elmləri doktoru**  
**Aida Qasımova, filologiya elmləri doktoru, professor**  
**Nəzmiyyə Yigitoğlu, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru**

**Risalə. Araşdırmalar toplusu. 11-ci cild**  
**Bakı, “Elm və Təhsil” nəşriyyatı, 2015. – 232 səh.**

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi əməkdaşlarının elmi araşdırmalarından ibarət “Risalə” toplusu ildə bir dəfə nəşr edilir və məzmunu etibarilə klassik, müasir ədəbiyyat, fəlsəfə, mədəniyyət problemləri, həmçinin muzeyşünaslıq məsələlərini əhatə edir. Toplunun 11-ci cildi böyük Azərbaycan şairi Bəxtiyar Vahabzadənin 90 illiyi ilə əlaqədar muzeyin keçirdiyi respublika konfransının materialları əsasında tərtib edilmişdir. Konfransda əsas mövzu bilavasitə Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı olsa da, müxtəlif bölmələrdə Azərbaycan ədəbiyyatının klassik və müasir dövrünə aid müxtəlif problemləri əhatə edən məruzələr də dinlənilmişdir. Redaksiya heyətinin təqdimatı və Elmi Şuranın qərarına əsasən Bəxtiyar Vahabzadəyə aid məqalələrin ən uğurluları seçilərək ayrıca bölmədə yerləşdirilmişdir. Toplunun ikinci hissəsində isə istər digər mövzular, istərsə də B.Vahabzadə yaradıcılığına aid tezislərin ən diqqətəlayiqləri dərc edilir.

Məqalələrin bir hissəsi ənənəvi olaraq muzey əməkdaşlarına məxsus olsa da, bu cildimizdə kənar elmi müəssisələrdən olan müəlliflərin də məqalələri yer almışdır.

Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi əməkdaşlarının, bir növ, məsul yaradıcılıq laboratoriyası olan “Risalə” mütəxəssislər, ali məktəb tələbələri, eləcə də Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinin problemləri ilə maraqlanan geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur. “Risalə” araşdırmalar toplusu Nizami muzeyinin ərəsəyə gətirdiyi özünəməxsus tədqiqat toplusları “Xəmsə”sinə daxil olan “Şərq” (Tərcümə toplusu), “Məclis” (Mərasimlər toplusu), “Xəzinə” (Kataloqlar toplusu), “Qaynaq” (Mənbələr toplusu) məcmuələr silsiləsindəndir və Ali Attestasiya Komissiyasının təsdiq etdiyi nəşrlər sırasında yer almaqdadır.

© AMEA Nizami Gəncəvi adına  
Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi  
© 2015

**Тойраханум ГУСЕЙНОВА**  
**Научный сотрудник Национального Музея**  
**Азербайджанской литературы**  
**имени Низами Гянджеви НАНА**  
**torakhanum@mail.ru**

**Açar sözlər:** B.Vahabzadə, millilik və ümumbəşərilik, Azərbaycan poeziyası

**Key words:** B.Vahabzadeh, the national one and common one to all mankind, Azerbaijan poetry

**Ключевые слова:** Б.Вагабзаде, национальное и общечеловеческое, азербайджанская поэзия

### **НАЦИОНАЛЬНОЕ И ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКОЕ В ПОЭЗИИ БАХТИЯРА ВАГАБЗАДЕ**

Азербайджанская литература, давшая миру великих корифеев слова, таких как Низами Гянджеви и Хагани Ширвани, И.Насими и М.Физули, Вагиф и М.Ф.Ахундов, Сабир и Вургун, явилась той благодатной и духовной почвой, на которой расцвел неповторимый поэтический мир Бахтияра Вагабзаде.

Творческое отношение к исконным, национально-художественным традициям переплавляется у поэта в открытие нового смысла, нового качества азербайджанской культуры, и сегодня творчество Вагабзаде представляет из себя одно из лучших достижений национальной поэтической мысли.

Самобытная и афористичная, глубоко национальная и философская, осененная любовью к **Человеку и Азербайджану** поэзия Б.Вагабзаде утверждает величие подлинной человечности как нравственной основы бытия.

Общечеловеческая сущность многогранного творчества поэта-мыслителя проистекает из чрезвычайно национального характера этого творчества, и поэзия Вагабзаде действительно достигает уровня хрестоматийного образца столь диалектической взаимосвязи национального и общечеловеческого.

Гуманистическая доминанта всегда определяла идейное направление поэзии Вагабзаде, от первых его значительных поэтических сборников – «Лунные ночи», «Раздумья», «Чувствую вращение Земли», «Человек и время» до таких зрелых произведений, как «Гюлюстан», «Тетрадь путешествия», «Шехиды», «Время и я», «Истиглал» и составляла основной стержень их художественно-эстетической мощи. Основной пафос этих произведений – лиризм и гражданственность, нравственная смута и потрясения, любовь и ненависть, добро и зло – составляют общечеловеческие чувства и переживания, носят не локальный, а мировой смысл.

Поэзия Бахтияра Вагабзаде – это сплав лиризма и сосредоточенного раздумья, воплощение традиционно «вечных тем», преображенных современным восприятием и философским осмыслением. Любовь, её

облагораживающая красота и драматичная диалектика ищутся поэтом не во внешних предметах, а в самых сокровенных движениях человеческой души.

*Одной душой мы были оба,  
Расстались – многими я стал.  
Ты – мой Аллах! Поверь мне, чтобы  
Постичь тебя, я верой стал! [4, 38]*

Как отмечает И.Алиева: «Ритм восточной поэтики, дыхание национальной классики наиболее ярко ощущается в стихотворениях, посвящённых любви» [2, 24].

Поэт приобщает нас к реальным чувствам и исканиям человека и эпохи, заставляет задуматься. Значительность личности – в значительности его идеалов и устремлений, в человечности его свершений.

Зоркий наблюдатель, вдохновенный и мудрый собеседник, талантливый ученый – литературовед, он олицетворяет собой подвижнический образ поэта – землепроходца, взору которого открыты и настоящее, и прошедшее, и будущее.

*Окно в грядущий день – моё Вчера,  
Оно распахнуто для света и добра.  
Я – сын земли, я врос в неё корнями,  
Я – сын Отчизны, ей воздам плодами [3, 84].*

Остро переживая как поэт национальную историю, Вагабзаде с неизбежной болью пишет о судьбе разделенного Азербайджана: «...Я горю у себя на родине, тоскую по Родине».

Родина для поэта не только географическое понятие. Родина- это прежде всего героический азербайджанский народ, который украшает свою землю, борется за её свободу и независимость, за родной язык и литературу.

*Историю народа веками создавали  
Народа щит и сабля, народа саз и стих [6, 165].*

Враги не сумели перерезать корни народа, иссушить его истоки, национальную самобытность:

*Ты с Хатаи делила трон державный,  
и слушали твой голос полноправный  
и друг, и тайный враг, и недруг явный  
шла о тебе молва, **родная речь** [5, 102].*

Обращение к прошлому родного народа – не ностальгическое возвращение к некоей идиллии, к былой заповедной зоне. Свою задачу поэт видит в воссоздании свободолюбивого духа, в приобщении к

героическому началу истории – «познав свой дух, познаем сущность нашу».

Вагабзаде гордится сегодняшним независимым Азербайджаном, культурные, политические и экономические достижения родного народа ярко отражаются в лирике поэта.

Возвышенная любовь к родной земле не ослепляет поэта, не отгораживает его от мира, «обошёл я чуть не весь белый свет».

Творчество поэта – гуманиста вмещает весь земной шар, вся планета с её заботами и сомнениями, страданиями и тревогами проходит через сердце поэта, высекая искры гнева и негодования – «...велики невзгоды мира».

О чём бы ни писал Вагабзаде – о национально-освободительной борьбе народов Востока, об американской агрессии во Вьетнаме, о Карабахе – священной азербайджанской земле, обагрённой кровью мужественных патриотов, размышляет ли о судьбе древней Помпеи, превращённой в прах лавами Везувия – он остаётся верным правде жизни.

Поэт – художник не только рисует картину, он пытается вскрыть заложенный в ней исторический смысл, проникнуть в суть событий. Все факты и явления, штрихи и детали его произведений служат раскрытию важных социально-политических проблем, волнующих человечество.

*Я свободу божественным правом зову,  
Это право свое защищая, живу! [5, 57]*

Народный поэт Бахтияр Вагабзаде обладает этим правом. Это право поэзии, сражающейся за свободу, за мир, за торжество общечеловеческих гуманистических идеалов.

Общение с поэзией Б.Вагабзаде – это встреча с просветляющей силой таланта. Лауреат Нобелевской премии Чингиз Айтматов верно отмечает: «Помогают жить и думать истинные поэты, слово которых есть концентрация мысли, образа, духовности. Читатели всей Вселенной смогут найти сегодня себя, свой мир, свои переживания и чувства в поэзии Бахтияра Вагабзаде» [1, 5].

**СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:**

1. Айтматов Ч. «...Цель моя, моя дорога, мой ещё не выстроенный дом». «Литературная газета», 19 октября 1983.
2. Алиева И. Лирика, Б.Вагабзаде. Баку, 1971
3. Вагабзаде Б. Весна на вершинах. Москва: Художественная литература, 1974
4. Вагабзаде Б. Зори. Москва: Советский писатель, 1974
5. Вагабзаде Б. Достоинство. Баку: Язычы, 1988
6. Vahabzadə B. İstiqlal. Bakı: Gənclik, 1999

*T.Hüseynova*

**Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasında millilik və ümumbəşərilik**

**X ü l a s ə**

Məşhur şair B.Vahabzadə poeziyası XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının hadisəsidir, amma eyni zamanda bəşəri düşüncələrin bədii-estetik illüstrasiyasıdır.

B.Vahabzadə bəşəriyyətinin bünövrəsi, təməli – millilikdədir.

*T.Huseynova*

**The nationalism and universal values in the poetry of**

**B.Vahabzadeh**

**S u m m a r y**

The poetry of the well-known poet B.Vahabzadeh is naturally a phenomenon of the 20<sup>th</sup> century Azerbaijan literature, but at the same time it is also an artistic and aesthetic illustration of human views.

The basic, foundation for Vahabzadeh's humanity is a nationalistic one.

## KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Rafael HÜSEYNOV. Bəxtiyar Vahabzadənin arzuladığı bəxtiyar gələcək.....4

### BÖLMƏLƏR:

**BÖLMƏ 1: BƏXTİYAR VAHABZADƏ VƏ AZƏRBAYCAN  
ƏDƏBİYYATINDA VƏTƏNPƏRVƏRLİK MÖVZUSU**

**BÖLMƏ 2: BƏXTİYAR VAHABZADƏ VƏ AZƏRBAYCAN  
DRAMATURGIYASINDA TARİXİLİK**

### MƏQALƏLƏR

|   |     |
|---|-----|
| Kamil ŞƏRİFOV. Süleyman əl-İsanın yaradıcılığının Azərbaycan poeziyası ilə uzlaşan məqamları.....   | 31  |
| Aynurə PAŞAYEVA. Bəxtiyar Vahabzadə publisistikasında milli özünüdərk.....  | 38  |
| Bayram GÜNDOĞDU. Türk dünyasının şairi Bəxtiyar Vahabzadə.....  | 43  |
| Dilarə ƏLİYEVA. Bəxtiyar Vahabzadə və Azərbaycan dramaturgiyasında tarixilik.....   | 49  |
| Sakibə ƏLƏSGƏROVA. Azadlıq və istiqlal şairləri: Bəxtiyar Vahabzadə və Sönməz .....   | 53  |
| Gülşən MEHDİZADƏ. İbtidai siniflərdə milli vətənpərvərlik hissinin aşılınması .....   | 59  |
| Yeganə HÜSEYNOVA. Bəxtiyar Vahabzadə poemalarında sosial mühitin təsviri .....  | 64  |
| Reyhan MƏCİDOVA. Poeziyamızın günəşi öz misralarında.....   | 70  |
| Aida MİRZƏYEVA. Bəxtiyar Vahabzadənin poetik yaradıcılığında vətən sevgisinin tərənnümü .....   | 76  |
| Natavan MUSTAFAYEVA. Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında türkçülük..   | 81  |
| Nəzmiyyə YİGİTOĞLU. Azərbaycan poeziyasındakı “altmışıncılar” nəslində dissident düşüncə – Bəxtiyar Vahabzadədən Vaqif Səmədoğluyadək ..... | 86  |
| Türkan QƏDİROVA. Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasında ana dilinə münasibət .....   | 92  |
| Roza EYVAZOVA. Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığına bir baxış .....  | 97  |
| Tomiris BABANLI. Bəxtiyar Vahabzadə poeziyası ingilis tərcümələrində ..   | 102 |
| Тойраханум ГУСЕЙНОВА. Национальное и общечеловеческое в поэзии Бахтияра Вагабзаде .....   | 109 |
| Nuranə ƏSƏDULLAYEVA. Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasında ədəbiyyat və sənət məsələləri .....  | 113 |